ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο ΚΕΜΠΑΘ
Αριθμός Άδειας 2717

PRESS POST X+7 PRESS POST

ΕΛΤΑ Hellenic Post

ΚΩΔΙΚΟΣ : 015378

Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών
Γ΄ Σεπτεμβρίου 18, Αθήνα 104 32

Φτεριάς

Τριμηνιαίο περιοδικό των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών

Αντίλαμπρο στο Μαραθόκαμπο

Αθήνα, Ιανουάριος - Μάρτιος 2016, τεύχος 67

Νέα του Συλλόγου

Συνδρομές Φτεριά

Γεώργιος Δασκαλάκης	50
Κωνσταντίνος Κεντούρης	50
Κωνσταντίνα Στασίνη	20
Ειρήνη Μανάρα	20
Μαρία Γκάνου-Ψωμά	20
Νικόλαος Τσοπανάκης	20
Επαμεινώντας Αθανασάτος	20
Χρυσόστομος Θάνος	30
Γεώργιος Σαρρηγιάνης	20
Αικατερίνη Τσοκανή	20
Ουρανία Παππά	20
Δημήτριος Πέτσας	20
Πόπη Ταλιαδούρου	20
Νίτσα Αθανασίου	20
Κόμισσα Χιώτου	20
Μαρία Δαδάου	40
Αγγελική Βαρβάκη	10
Εμμανουήλ Τζαννετής	50
Γεώργιος Αθανασίου	20
Αργυρώ Ελένη Σκάρου	20
Σταυρούλα Κώνστα	50
Κατερίνα Προεστού-Μανωλάκου	50
Δημήτριος Σεβαστής	30
Εμμανουήλ Ζερβός	30
Ρένα Μουτσώκου	30
Κωνσταντίνος Πατσούλης	40
Γεώργιος Πλευριτάκης	20
Νικόλαος Χατζηχριστοδούλου	30
Ευρυδίκη Γερακουλάκου	40
Καλλιόπη Καρατζά	25
Φωτώ Καρατζά	25
Γεώργιος Γιαγάς	100
Άγνωστος κατάθεση στην τράπεζα 22/1/2016	50
Χρυσούλα Κώνστα	20
Ευρυδίκη Κώνστα	20

Συνδρομές Στέγης Αγάπης

Μανώλης Πολυμερόπουλος	
εις μνήμη Ιωάννη Βαγιανού	20
Στέλιος Τσιπελίκης	20
Ανώνυμος ενίσχυση Στέγης	500
Πρόδρομος Ψαρόπουλος	300
Βελισσώ Χατζίνη	50
Γεώργιος Πλευριτάκης	20
Μαριγώ Δεσποτάκη	20
Ευρυδίκη-Μαίρη Κώνστα	
εις μνήμη αδελφού Κώστα Αδαμ. Κώνστα	50
Ευρυδίκη Εμμ. Κώνστα	
εις μνήμη εξαδέλφου Κώστα Αδαμ. Κώνστα	40
Εις μνήμη Μυτιληνού Παρασκευά	50
Δήμητρα Τσιπελίκη	20
Ανώνυμος ενίσχυση Στέγης	500

Συνδρομές Ναυτικού Μουσείου Όρμου

Κωνσταντίνος Γεραπετρίτης	300

Θανόντες

Στην Αμερική απεβίωσε ο Νικόλαος Καρακωσταντής σε ηλικία 86 ετών. Τα θερμά μας συλλυπητήρια στον αδελφό του Μάριο, ο οποίος σε 6 μήνες έχασε και τα δυο του αδέλφια.

Στην Αθήνα

Απεβίωσε ο Κώστας Αδαμ. Κώνστας σε ηλικία 93 ετών και ο Γιάννης Βαγιανός, ενεργό μέλος του Συλλόγου μας.

Τα θερμά μας συλλυπητήρια στις οικογένειες.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΑΜΟΥ, ΙΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΡΣΕΩΝ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Σάμου, Ἰκαρίας καί Κορσεῶν προσκαλεῖ ὅλους τούς Σαμίους, Ἰκαρίους καί Φουρνιῶτες Ἀθηνῶν καί Πειραιᾶ, στήν Ἱερά Ἀκολουθία τῶν Δ΄ Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου, πού θά τελεσθεῖ τήν Παρασκευή 8 Ἀπριλίου καί ὥρα 19.00 μ.μ. στό Παρεκκλήσιο τῶν Ἁγίων Μεθοδίου καί Κυρίλλου, κάτωθεν τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς.

Στήν Ἀκολουθία θά χοροστατήσει καί θά ὁμιλήσει ὁ Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας κ.κ.Εὐσέβιος. Θά συμμετάσχουν Σάμιοι Κληρικοί καί θά ψάλουν Σάμιοι Ἱεροψάλτες.

Ἡ παρουσία ὅλων τῶν συμπατριωτῶν μας στήν λατρευτική αὐτή ἐκδήλωση θά μᾶς χαροποιήσει.

Φτεριάς

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών
Αθήνα, Ιανουάριος - Μάρτιος 2016, τεύχος 67

Ιδιοκτήτης:
Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών,
Γ΄ Σεπτεμβρίου 18, Αθήνα 10432,
email: info@fterias.gr ιστοσελίδα: www.fterias.gr
Τηλ. επικοινωνίας: 210.94.16.387

Συντακτική επιτροπή:
Αγγέλα Χατζίνη, Χρυσούλα Κώνστα,
Γραμματική Κάρλα, Μανόλης Βουρλιώτης

Τυπογραφείο:
ΑΦΟΙ ΖΟΥΜΠΟΥΛΗ Ο.Ε. - Γερανίου 7 - Τηλ. 210.52.38.107

Μαρία Τσούπη

Η κοινωνική διάσταση της (δια)τροφής στην παραδοσιακή κοινωνία

Τα κόλλυβα είναι τα «χαιρετίσματα» στους νεκρούς συγγενείς... Η ονομασία προέρχεται από τη λέξη «κόλλυβος» που σήμαινε τον κόκκο του σιταριού, τον οποίο αρχικά χρησιμοποιούσαν ως σταθμικό μέτρο, για να προσδιορίσουν το βάρος του χρυσού και αργότερα κάθε νόμισμα, ακόμα και μικρής αξίας Στον πληθυντικό τα κόλλυβα=μικρά στρόγγυλα πλακούντια, δηλ. γλυκές πιτούλες... Το σιτάρι, όπως και ο άνθρωπος, σπέρνεται, γεννιέται, «ανασταίνεται», (δηλ. μεγαλώνει), γονιμοποιείται, καρπίζει και πεθαίνει, ενώ ταυτόχρονα είναι και η κατεξοχήν τροφός των ανθρώπων σε συγκεκριμένες πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες.

Το σιτάρι αποτελεί μια προσφορά προς τον νεκρό. Μια έκφραση σεβασμού, αλλά και μια δημιουργία δεσμού μεταξύ των δύο κόσμων. Οι ζωντανοί θυμούνται τους νεκρούς.

Τα κόλλυβα είναι τα «χαιρετίσματα» στους νεκρούς συγγενείς που στηρίζονται στην αντίληψη της συνέχισης της ύπαρξής τους, αλλά και μια εκδήλωση ψυχικής ανάγκης του ανθρώπου να επικοινωνήσει με αυτούς, αποδεικνύοντάς τους ότι δεν τους ξέχασαν, άρα δεν αξίζουν την οργή και τιμωρία τους.

Οι τροφές ήταν πάντα ένας δίαυλος της μεταξύ τους επικοινωνίας. Τα κόλλυβα είναι το μετουσιωμένο σιτάρι σε διφορούμενο συμβολικό αντικείμενο, είδωλο του ίδιου του νεκρού. Η αποσύνθεση του ενταφιασμένου σώματος είναι η «τροφή» της γης που της προσφέρεται μέσα από μια σταδιακή πορεία «μαγειρέματος»/διάσπασης των οργανικών ουσιών. Έτσι το χθόνιο αυτό «έδεσμα» αισθητοποιείται συμβολικά με το επίγειο.

Η κυρά-Σαρακοστή

Για να βοηθήσουμε τα παιδιά να κατανοήσουν την περίοδο της Μεγάλης Σαρακοστής και της νηστείας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την παράσταση της κυράς Σαρακοστής!

Στα παιδιά δεν αρέσουν τα πολλά λόγια και οι θεωρίες και προτιμούμε τη βιωματική μάθηση. Η κυρά Σαρακοστή λοιπόν είναι ένα παλιό ελληνικό έθιμο, που έπαψε να τηρείται στις μέρες μας. Στην ουσία είναι ένα αυτοσχέδιο ημερολόγιο που είχαν οι παλιοί για να μετρούν τις εβδομάδες από την Καθαρά Δευτέρα μέχρι την Κυριακή του Πάσχα. Οι εβδομάδες είναι επτά, γι' αυτό και η κυρά Σαρακοστή έχει επτά πόδια. Ένα πόδι για κάθε εβδομάδα.

Δε μιλάει, αφού δεν έχει στόμα, γιατί νηστεύει. Δεν ακούει, αφού δεν έχει αυτιά, γιατί θέλει να προσεύχεται. Τα επτά της πόδια είναι οι επτά εβδομάδες μέχρι το Πάσχα. Μέρι τότε λαγάνα, νηστεία και προσευχή.

Με τη ζύμη της λαγάνας φτιάχνεται η φιγούρα της κυρά-Σαρακοστής ή αλλιώς η γυναικεία μορφή χωρίς αυτιά και στόμα (γιατί νηστεύει), με τα σταυρωμένα σε προσευχή χέρια (γιατί προσεύχεται) και τα 7 πόδια, όσα είναι και τα Σάββατα της Σαρακοστής. Παραδοσιακά φτιάχνεται στην αρχή της νηστείας και χρησιμοποιείται για να μετριέται ο χρόνος που απομένει μέχρι το Πάσχα, μιας και κάθε Σάββατο της κόβουμε και από ένα πόδι, με το τελευταίο να κόβεται το Μεγάλο Σάββατο.

Την κυρά Σαρακοστή που είναι έθιμο παλιό,
οι γιαγιάδες μας τη φτιάχναν με αλεύρι και νερό!
Για στολίδι της φορούσαν στο κεφάλι της σταυρό
και το στόμα της ξεχνούσαν, γιατί νήστευε καιρό!
Και μετρούσαν τις ημέρες με τα πόδια της τα εφτά,
κόβαν ένα τη βδομάδα, μέχρι να 'ρθει η Πασχαλιά.

Ο λογαριασμός αυτός είναι για την ενίσχυση της «Στέγης Αγάπης»:

τράπεζα Eurobank
0026.0462.40.0200302533

IBAN: GR4202604620000400200302533

Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών Σάμου

Ο λογαριασμός αυτός είναι για τις συνδρομές του Συλλόγου και του Φτεριά:

τράπεζα Alpha Bank
226002002000307

IBAN: GR19 0140 2260 2260 0200 2000 307
BIC: CRBAGRAA

Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών Σάμου

Χρυσούλα Κώνστα

Στον Ιερέα Παντελή Βολακάκη

΄Ηταν βράδυ της 25ης Ιανουαρίου, όταν η είδηση για τον θάνατο του Παπα-Παντελή Βολακάκη απλώθηκε στο Μαραθόκαμπο, στα περίχωρα, σ' ολόκληρη τη Σάμο και όπου υπάρχουν Μαραθοκαμπίτες. Στο άκουσμα ρίγησα, η καρδιά μου σφίχτηκε και τα αυτιά μου εκείνη τη στιγμή αρνιόταν να πιστέψουν. Ο παπά-Παντελής πέθανε; Πριν δυο μήνες ακριβώς καθόμασταν στο καφενείο του Σταθμού και κουβεντιάζαμε σε μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης και της επικαιρότητας. Ποιος να το φανταζόταν τότε;

΄Ενας άξιος ιερωμένος, ένας παπάς που τιμούσε το σχήμα του, ένας πατέρας που όταν σου μιλούσε για τα παιδιά του, τα μάτια του άστραφταν και οι λέξεις ποτάμι έβγαιναν απο το στόμα του... τα παίνευε και δεν είχε άδικο. Όταν σου μίλαγε για τον Αϊ-Θανάση, την εκκλησία που χρόνια υπηρετούσε, όντας ακόμα και συνταξιούχος και ανήμπορος, ένας μικρός λυγμός έβγαινε όχι μόνο απο το στόμα, αλλά κι από των ματιών του την άβυσσο. Τώρα ο Μαραθόκαμπος θρηνεί, η Λάκκα στην μοναξιά της αφουγκράζεται μήπως κι ακούσει ξανά τη γάργαρη φωνή του, μήπως τον δει να διαβαίνει την ωραία πύλη με τα τίμια δώρα της ιερωσύνης στα χέρια του. «Τα σα εκ των σων...».

Και στο δικό μου μυαλό γυρίζουν τώρα παλιές υπέροχες στιγμές, γλυκές αναμνήσεις που συνόδευα την αγαπημένη μου και αξέχαστη γιαγιά κάθε Κυριακή για να εκκλησιαστεί και να μεταλάβει. «Μεταλαμβάνει η δούλη του Θεού». Σκυμένος και ευσεβής μπροστά στην ιεροσύνη του μυστηρίου, να προσφέρει το τίμιο σώμα και αίμα του Κυρίου και Θεού του. Κι όταν η λειτουργία έφτανε στο τέλος της, σαν άνθρωπος ωραίος αγαπητός και χιουμορίστας άρχιζε τα χωρατά και τις μικρές ιστορίες.

Απλός, καταδεκτικός, χαμογελαστός, υπερήφανος. Ο παπά-Παντελής που δεν με άφησε ποτέ να του φιλήσω το χέρι. Τι μεγαλείο ψυχής και ταπεινοφροσύνης! Πνευματικό παιδί ενός άλλου ιερέα του αξέχαστου παπά-Αντώνη, στα χνάρια του οποίου βάδιζε και που ποτέ δεν ξεχνούσε. ΄Ενας ιερέας αμέμπτου ηθικής, σύζυγος, πατέρας, παππούς, αγρότης, ψαράς.

Τώρα η γειτονιά ερήμωσε – ορφάνεψε. Λείπει η σεμνή του παρουσία. Σίγησε και η δυνατή και γάργαρη φωνή του, μουσική για τα αυτιά των ενοριτών του. Η εκκλησία του στέκει πεντάρφανη. Το εκκλησίασμα απόμεινε χωρίς παπά. Τα παιδιά του απαρηγόρητα, τα εγγόνια του θλιμμένα και η παπαδιά του που στάθηκε δίπλα του βράχος ακλόνητος, άξια σύντροφος, μάνα και γιαγιά θα βρίσκει παρηγοριά στο μνήμα του και από εκεί μαζί θα αγναντεύουν τη θάλασσα του Κάμπου που τόσο αγαπούσε. Θα είσαι πάντα, φίλε παπά, στις καρδιές και στο νου μας.

Καλή ανάπαυση.

Γεώργιος Ι. Γιαγάς

Στο Κακοπέρατο

΄Εκτη τάξη του εξαταξίου τότε Γυμνασίου μας. Καθώς πλησίαζε ο χρόνος των γραπτών εξετάσεων του δεύτερου εξαμήνου, πήραμε την απόφαση να αποχαιρετιστούμε με μια ημερήσια εκδρομή στην ψηλότερη κορφή του Κέρκη. Να περάσουμε απ' το Κακοπέρατο, για το οποίο πολλά εθρυλούντο. ΄Ετσι, ένα πρωινό με τα σακίδια υπό μάλης, ξεκινήσαμε.

Γεώργιος Γιαγάς

΄Ενα μέλος του εκδρομικού μας ομίλου έριξε την ιδέα: Παιδιά, ας θυμηθούμε και κάτι απ' τα έξι χρόνια που περάσαμε μαζί στα θρανία. Θυμάστε τις εξετάσεις από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο; Μας εξέταζαν αριθμητική και γραμματική. Μεταξύ των εξεταστών ο σεβαστός καθηγητής μας Ι. Σταμούλος. Υποψήφιοι σαράντα Μαραθοκαμπίτες και ξενοχωρίτες. Περάσαμε οι τριάντα. ΄Ηρθαν οι γονείς των απορριφθέντων και τους εξήγησε ο κύριος Σταμούλος. Ούτε διαμαρτυρίες, ούτε παράπονα, ούτε απειλές. Προετοίμασαν τα παιδιά τους για τον επαγγελματικό στίβο. Άλλοι έγιναν τιμημένοι αγρότες, ψαράδες, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, οικοδόμοι, ναυτικοί. Από τα 15 βγάζαν το ψωμί τους. Βοηθούσαν και την οικογένεια.

Οδοιπορούντες περνούσαμε από απέραντους ελαιώνες. Τον άλλο μήνα θα άρχιζε η δακοκτονία και θυμηθήκαμε με συμπόνια το συμμαθητή μας Μανώλη. Καταγόταν από πάμπτωχη οικογένεια. Το καλοκαίρι τον προσελάμβανε ο Μανώλης ο Ζωγράφος σα νερουλά στο συνεργείο δακοκτονίας. Μεροκάματο 20 δραχμές. Τις φύλαγε για να αγοράσει τα βιβλία του το Σεπτέμβρη. Δίδακτρα δεν πλήρωνε. Είχε, βλέπετε, και το προπολεμικό κράτος τις ευαισθησίες του. Ως καλός μαθητής και άπορος απαλλασσόταν με νόμο του κράτους(Τώρα δεν πληρώνουν ούτε οι πλούσιοι. Τα πληρώνουμε όλοι με δανεικά κι αγύριστα). Απ' την τρίτη τάξη, το δεκαπεντάχρονο πια παλληκάρι, ο Μανώλης, προήχθη σε εργάτη δακοκτονίας. Τώρα σήκωνε στην πλάτη ψεκαστήρα 25 οκάδων (όχι λίτρων, οκάδων). Μεροκάματο 50 δραχμές. Βδομαδιάτικο 300. Παράδινε ατόφιο το βδομαδιάτικο κόπο στη μάνα του, που το 'λεγε: «Κράτα Μανώλη, ένα ταληράκι, ν' αγοράσεις μπακλαβά απ' το Γιάνναρο». «Όχι μάνα, δε θέλω, πάω να παίξω με τους φίλους μου». Ο Μανώλης εισήχθη σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα χωρίς τη βοήθεια φροντιστηρίων και σπούδασε εργαζόμενος σκληρά. Αυτούς τους συμμαθητές είχαμε.

Προχωρώντας συναντάμε ένα αντρόγυνο αγροτών. Μας ρωτάνε: «Για πού το βάλατε καλόπαιδα»; «Για το Κακοπέρατο απαντάμε». Μόλις τ' άκουσε η αγρότισσα, σταυροκοπήθηκε. Μια συμμαθήτριά μας εξανίσταται. «Μα πού μας πάτε, επιτέλους, στα κατσάβραχα; Από κει περνάνε μόνο γιδοπρόβατα». Την καθησυχάσαμε με ατράνταχτο επιχείρημα: «Για να περνάνε γιδοπρόβατα, θα πει ότι περνάνε και γιδοβοσκοί που τα συνοδεύουν. Κι αφού περνάνε γιδοβοσκοί, γιατί να μην περάσουμε κι εμείς; Δηλαδή, πιο πδεξ΄ είν' αυτοί απού μας»;

Βαδίζοντες, θυμηθήκαμε: Ο συμμαθητής μας Αγησίλαος, ένα πανέξυπνο και ζωηρό παλικάρι, μα κλασικός τεμπέλης για τα γράμματα. Πιο πολύ ενδιαφερόταν για ποδόσφαιρο και αθλητισμό. Με λαχτάρα περίμενε να χτυπήσει ο συγχωρεμένος ο κυρ Χριστοφής, ο παιδονόμος μας, το κουδούνι για το διάλειμμα, να προλάβει να κλωτσήσει καμιά μπάλα. Ποτέ δεν άνοιγε βιβλίο. Ό,τι άρπαζε απ' την παράδοση. Κάποιος καθηγητής τον είχε συλλάβει να μην έχει ξεχωρίσει, ο αθεόφοβος, ούτε τις σελίδες του βιβλίου του. Τον παρέδωσε στο συγχωρεμένο Γυμνασιάρχη μας, Ηρακλή Ρούσα, κέρβερο στον πειθαρχικό έλεγχο. Τη γλίτωσε με ελαφρύ πρήξιμο των ακροδακτύλων του, που προήλθε από το θρυλικό καρεκλοπόδαρο, όργανο φρονηματισμού, που κατά κόρον χρησιμοποιούσε ο σεβαστός Γυμνασιάρχης μας. Στις ερωτήσεις των καθηγητών ποτέ δε σήκωνε χέρι ο Αγησίλαος. Δεν του έδιναν και πολλή σημασία οι καθηγητές μας. Τον άφηναν στον κόσμο του. Το ίδιο έκανε και ο καινούργιος μαθηματικός, ο κύριος Κωνσταντακόπουλος. ΄Ηρθαν οι εξετάσεις του α΄ εξαμήνου. Ο Αγησίλαος πρώτος παρέδωσε το γραπτό του στον κύριο Κωνσταντακόπουλο, που παραλαμβάνοντάς το, έκανε μια σχετλιαστική κίνηση με το κεφάλι, σα να έλεγε: «Τι άραγε να έχει γράψει αυτός ο αρχιτεμπέλης»! Μπαίνει λοιπόν ο κύριος Κωνσταντακόπουλος δυο εβδομάδες μετά στην τάξη, αφού είχε διορθώσει τα γραπτά μας και απευθύνεται στον Αγησίλαο. «Αγησίλαε, σήκω πάνω». Τρομοκρατημένος ο Αγησίλαος, απαντά: «Τι έκανα πάλι, κύριε καθηγητά;». «Εσύ τίποτε», του απαντά. Και ακολουθεί δήλωση του καθηγητή προς το μαθητή: «Σε αδίκησα και να με συγχωρείς» !!! Μείναμε άναυδοι. Καθηγητής να ζητά συγγνώμη από μαθητή. Και συνεχίζει: «Σε αδίκησα, στα προφορικά σου έβαλα 12. ΄Εγραψες άριστα, έλυσες μάλιστα και τα δύο δύσκολα προβλήματα». Στη συνέχεια ο Αγησίλαος βαθμολογείτο με άριστα. Αυτούς τους καθηγητές είχαμε. Να μη διστάζουν να ζητήσουν συγγνώμη από μαθητές που άθελα

τους αδίκησαν.

Σε καμιά ώρα είχαμε φτάσει στο ρέμα του Μπλουμέτη. Απ' τη βρυσούλα έσταζε ακόμη λίγο γάργαρο νερό, απομεινάρι της χειμωνιάτικης νεροποντής. Ξαποστάσαμε για λίγο και ο έτερος Γιώργος της παρέας βρήκε την ευκαιρία να επιπέσει επί του σακιδίου του και να εξαφανίζει το πολύτιμο περιεχόμενό του. Με το ζόρι τον συγκρατήσαμε να αφήσει και λίγο για αργότερα.

Προχωρώντας θυμηθήκαμε. Ήταν μια από τις Αλκυονίδες μέρες του Γενάρη. Στο στερέωμα ούτε για τον όρκο σημάδι σύννεφου. Μια θάλασσα γαλήνια, καταγάλανη, να λαμπυρίζει, να την πιείς στο ποτήρι που λένε. Πάμε στο Γυμνάσιο. Αντί να χτυπήσει ο κυρ Χριστοφής το κουδούνι για να μπούμε στις τάξεις, μας αναγγέλλουν ότι πάμε εκδρομή. Χαράς ευαγγέλια. Τότε δεν είχαμε πενθήμερες. Πού τέτοια πολυτέλεια. Τρίωρες, τετράωρες, άντε το πολύ πεντάωρες. Στοιχισμένοι κατά δυάδες και υπό την εποπτεία του σεβαστού καθηγητή κυρίου Παναγιώτη Επιφανειάδη (υπόδειγμα άοκνου, ευσυνείδητου καθηγητή. Πολλά, μα πάρα πολλά του χρωστάμε), φτάνουμε στον προορισμό μας. Αναπάντεχα εξαπολύει ο κύριος Επιφανειάδης τον κεραυνό εν αιθρία. «Από σας, μας λέει, μόνο τρείς είστε ικανοί για τριτοβάθμια εκπαίδευση». Απλώθηκε κατήφεια και βουβαμάρα. Και μείς που πλάθαμε όνειρα ... Χωριστήκαμε σε ομίλους και προσπαθούσαμε να μαντεύσουμε τους τρεις εκλεκτούς του κυρίου καθηγητή μας. Για την πρώτη επιλογή του δεν υπήρξε αντίρρηση. Ήταν ασφαλώς ο συμμαθητής μας Μάριος Κεντούρης, αριστούχος σε όλες τις τάξεις, δημοτικού και γυμνασίου. Γόνος ο Μάριος της γνωστής οικογενείας των ευεργετών, που με τη γενναιοδωρία τους μας απάλλαξαν, σχολειόπαιδα του δημοτικού τότε, να στιβαζόμεθα σε υγρά και ανήλια μπουντρούμια-διδακτήρια. Οι συγχωριανοί μας ασφαλώς θα κρατήσουν άσβεστη τη μνήμη τους. Δεύτερη επιλογή του καθηγητή μας θα ήταν ασφαλώς ο Αλέξης Σεβαστάκης. Γνωστή η μετέπειτα πορεία του ως νομικός, λογοτέχνης και πολιτικός. Για την τρίτη επιλογή δεν υπήρξε ομοφωνία. Πολλοί συμμαθητές μας άγγιζαν τα όρια της αριστείας. Από την τάξη μας ο Γιώργος Καραγιάννης, ο Πέτρος Νικολάου, ο Μάρκος Διακοσταμάτης, ο Λευτέρης Παριανός, ο Γιάννης Μαθιός, ο Κώστας Ζαχαρίου, η Αθηνά Καπώλη, η Καλλιόπη (Πόπη) Παπαγεωργίου, η Ζαφειρώ Κωτάκη, η Κατίνα Χατζηαλεξάνδρου, η Ποθητή Καρπουζλή, η Κούλα Ρούσα (κόρη του γυμνασιάρχη), από την αμέσως κατώτερη τάξη ο Κώστας Κιάσος, ο Γιώργος Κωτάκης, ο Γιώργος Κώνστας, η Σοφία Σταμούλη, η άλλη Αθηνά Καπώλη (μετέπειτα κυρία Μάριου Κεντούρη), η Γραμματική Διαμαντίδου, η Αντιγόνη Καρπουζλή κλπ. Πάντως με ικανοποίηση πρέπει να δεχθούμε ότι οι κασσάνδριες προβλέψεις του σεβαστού καθηγητή δεν επαληθεύθηκαν, αφού πλειάδα εκ των αποφοίτων του γυμνασίου μας αξιώθηκε να ανέλθει εις τας βαθμίδας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μάλιστα πολλοί χωρίς τη βοήθεια των δραχμοβόρων τότε και ευρωβόρων σήμερα φροντιστηρίων -χωρίς να υποτιμούμε το έργο τους.

Οδοιπορούντες φτάσαμε μετά τρίωρο στο ρέμα του Κουκουίλη, από όπου αρχίζει η ανηφόρα της Κιούρκας και συνέχεια της Μονής Ευαγγελιστρίας. Ο έτερος Γιώργος της παρέας, μόλις αντίκρισε μια γυαλιστερή φτενάδα, στρογγυλοκάθησε, ανακράξας χαρούμενα: «Και τώρα ας φάμε και το υπόλοιπο». Και πριν προλάβουμε να διατυπώσουμε τις τυχόν αντιρρήσεις μας, είχε επιπέσει επί του περιεχομένου του σακιδίου του και εν ριπή οφθαλμού το είχε εξαφανίσει. Εκόντες-άκοντες τον μιμηθήκαμε.

Και σε λίγο αρχίζει η πορεία προς τη Μονή της Ευαγγελιστρίας από την κακοτράχαλη ανηφόρα. Εκεί πια σταματάνε οι διηγήσεις, τα γέλια, τα αστειάκια. Λαχάνιασμα και σταθμοί για ξεκούραση. Κάπου-κάπου, ατενίζοντες προς τα πίσω, απολαμβάναμε κείνη την υπέροχη θέα: Την παραλία της Μακριάς Πούντας, πιο πέρα τη Σαμιοπούλα, την Πάτμο. Λες και θα πηδούσες να βουτήξεις στα καταγάλανα νερά. Φθάσαμε στο Μοναστήρι. Μας υποδέχτηκαν καλόκαρδα ηγουμένη και μοναχές. Τις εξηγήσαμε το σκοπό μας, την κατάκτηση του Κακοπέρατου. Στο άκουσμά του πάλι σταυροκοπήματα. Μας φίλεψαν με καρύδια, σταφίδες, μουσταλευριές για να κορέσουμε την πείνα μας, αφού τα σακίδια είχαν πρόωρα αδειάσει. Μας έδωσαν οδηγίες για το ποιο μονοπάτι θα ακολουθήσουμε για να φτάσουμε στο Κακοπέρατο. Μας συμβούλεψαν να βαδίζουμε μόνο μπροστά, να μην ακολουθήσουμε άλλο μονοπάτι είτε δεξιά είτε αριστερά.

Μετά τετράωρη περίπου πορεία συναντήσαμε έναν αγρότη με την τσάπα στον ώμο. Μας είπε ότι σε καμιά διακοσαριά μέτρα παρακάτω ήταν το χωριό Καστανιά. «Και το Κακοπέρατο, ρωτάμε, πού είναι»; «Ου, μας λέει, είνι πολύ πιο αψηλά απού δω. Καμιά ώρα δρόμους». Τότε καταλάβαμε ότι οι αγαθές γυναίκες του μοναστηριού για να αποφύγουμε το επικίνδυνο Κακοπέρατο, μας οδήγησαν από ασφαλές μονοπάτι. Συγχωρεμένη η αμαρτία τους, αφού έγινε για καλό μας. Πάντως οι κοπέλες της παρέας άλλο που δεν ήθελαν. Και σε λίγο φτάσαμε στην Καστανιά, γενέτειρα της συμμαθήτριας μας Αθηνάς Καπώλη. Στο καφενεδάκι ήπιαμε τις γκαζόζες, ξεκουραστήκαμε και με το λιόγερμα ξεκινήσαμε για το Μαραθόκαμπο, κατακουρασμένοι, καταϊδρωμένοι, μα πιο πολύ στενοχωρημένοι για τον επικείμενο χωρισμό μας από τα θρανία.

Δύσκολες, αλλά ωραίες μέρες, που με νοσταλγία θυμούμαστε, αλλά δε γυρίζουν πίσω. Ο χρόνος αδυσώπητος, πανδαμάτορας κατά τον Όμηρο, προχωρεί. Τι κι αν εκλιπαρούσε ο Γάλλος ποιητής Λαμαρτίνος να σταματήσει για λίγο το τρελό φτερούγισμά του για να απολαύσει μερικές ακόμη στιγμές ευτυχίας κοντά στην αγαπημένη του. Άλλωστε το είπε πιο σκληρά ο δικός μας Ηράκλειτος πριν από δυόμισι χιλιάδες χρόνια: *«Τὰ πάντα ρεῖ καὶ οὐδὲν μένει ... Ποταμῷ οὔκ ἐστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ»,* (δεν μπορείς να μπεις δυο φορές στο ίδιο ποτάμι).

Στέλιος Καραγιάννης

Αλέξανδρος Μιτζάλης, ένας πολυεδρικός ποιητής της διασποράς

Η ποίηση του Αλέξανδρου Μιτζάλη ασχολείται με μια ποικιλία θεμάτων τόσο αισθηματικών όσο και φιλοσοφικών, μεταφυσικών, κοινωνικών και πολιτικών, γι' αυτό και θα την έλεγα πολυεδρική αφού είναι ταυτοχρόνως ερωτική, φιλοσοφική, μεταφυσική, κοινωνική και πολιτική ποίηση.

Έχοντας πρωτίστως ως όχημα τη φαντασία, κατά τον ποιητή, μπορούμε να ονειροπολήσουμε όπως οι υπερρεαλιστές ποιητές με τα λεκτικά παιχνίδια και να ταξιδέψουμε σε χώρους και χρόνους άγνωστους, να δοκιμάσουμε δηλαδή κάποιες δημιουργικές τεχνικές

Αλέξανδρος Μιτζάλης

γραφής με απώτερο στόχο την καλλιέργεια και την ανάδειξη της δημιουργικής έκφρασης, της αισθητικής αντίληψης και της αισθητικής απόλαυσης. Η τελική αίσθηση από την όλη διαδικασία της συνάντησης μας με τον θαυμαστό κόσμο των λέξεων και της φαντασίας του Μαραθοκαμπίτη ποιητή είναι, το δίχως άλλο, απολαυστική.

Ο Μιτζάλης *άσκησε πλην της ποιήσεως και την φιλοσοφική σκέψη με διεισδυτική ευαισθησία, με στοχασμό που δεν κατέληγε σε κάποια κανονιστικότητα, με άνοιγμα σε όλους τους τρόπους της ποίησης και αγάπη για όλους τους φιλοσόφους, χωρίς εύνοιες και πατερναλισμούς*.

Η καλή ποίηση έχει να κάνει πάντοτε με το ταλέντο, την επεξεργασία του ταλέντου, όπως χαρακτηριστικά έλεγε ο Α. Τσέχωφ, και με την τεχνική του ποιητή. Στην περίπτωση του Αλέξανδρου Μιτζάλη συνυπάρχουν και τα τρία. Όπως και στην περίπτωση του νεώτερου Αντώνη Σαρηγιάννη που μας έδωσε μέχρι τώρα ποιητικές συλλογές υψηλής ποιότητας και λογοτεχνικής αξίας.

Στην καλαίσθητη, από εκδοτικής άποψης, συλλογή με τίτλο *Λιμπιντικά και άλλα ποιήματα*, έκδοση του 2001 από τον εκδοτικό οίκο του *Γαβριηλίδη*, ο Μιτζάλης, περιέλαβε 46 ποιήματα, χωρισμένα σε 6 ενότητες.

Το ποίημα *Τα πφαίστεια του Εμπεδοκλή*, μας μιλάει μέσα από μια σφιχτή στιχοποιία για «το μεγάλο φιλιωμό της ύλης και της ψυχής» και για τα τραγικά δρώμενα που αναπαριστούν το ηρωικό τέλος του μεγάλου προσωκρατικού φιλοσόφου. Η θεματολογία της συλλογής είναι ποικίλη όπως και η ποιητική ύλη του Σαμίου ποιητή.

Στα εννιά *λιμπιντικά* ποιήματά του, γραμμένα σε ελεύθερο στίχο, μας περιγράφει ποιητικά τις περιπέτειες του *λίμπιντο* μας ενώ ο θάνατος και η καταστροφή καραδοκούν σε κάθε μάταιη έξοδο του ανθρώπου προς τη χαρά, τη δια-σκέδαση και την απόλαυση. Σε ένα άλλο ποίημα αυτής της ενότητας με τίτλο *Η μάνα του Φρόιντ έλεγε...* ο μεγάλος δάσκαλος της ψυχανάλυσης βλέπει τη μάνα του σε ένα όνειρό του, που ως ποιητική περιγραφή ανατέμνει τα ιλαροτραγικά ψυχικά δρώμενα του ανθρώπινου όντος που, επί ματαίω, προσπαθεί να γνωρίσει την οντική καταγωγή του παίζοντας «μ' επιστήμες και θρησκείες».

Στο ποίημα *Στο υπόγειο*, θα μας μιλήσει για το «αρχέγονο παιχνίδι του έρωτα και του θανάτου» μέσα από την περιγραφή μιας ερωτικής τελετουργίας που περιγράφει την προβληματική πάντοτε σχέση ρόλων μεταξύ θηλυκού και αρσενικού.

Στα λιμπιντικά του ποιήματα ο ποιητικός πεσιμισμός που έχει να κάνει με τις ερωτικές-συναισθηματικές παλινωδίες του ανθρώπινου όντος είναι έντονος. Η τελική μοίρα μας είναι η πτώση, η φθορά μέσα σ' ένα τοπίο όπου «οι νεκροί ανακατεύονται με τους ζωντανούς». Θα πρέπει εδώ να υπογραμμίσω την υπαρξιστική διάσταση αυτής της ποίησης που είναι συνάμα ερωτική και φιλοσοφική.

Στο ποίημα *Στο δόκανο του Λίμπιντο*, έχει πιαστεί ένας ψυχανώμαλος ευρωπαίος δικαστής που ενώ την ημέρα καταδικάζει αλύπητα αποβράσματα κάθε είδους, τα βράδια, όντας έρμαιο των διαθέσεων του λίμπιντό του και του υποσυνείδητού του, βλέπει όνειρα στα οποία ο ίδιος συμμετέχει σε ανώμαλες ερωτικές πράξεις.

Στα λιμπιντικά του ποιήματα, χωρίς αιδώ και φόβο ο Μιτζάλης, καταδύεται στα βάθη του ανθρώπινου υποσυνείδητου, ψάχνοντας να βρει το χαμένο μαγικό κλειδί που θα βοηθούσε το ανθρώπινο όν «να ξεκλειδώσει» το υποσυνείδητό του και να κατανοήσει το άλογο των καθημερινών ενορμήσεών του, ερωτικών, δημιουργικών και καταστροφικών ταυτοχρόνως.

Θα μνημονεύσω, για να κλείσω αυτό το κριτικό σημείωμά μου, τα επτά έξοχα ποιητικά του πορτρέτα για τους Σάμιουελ Μπέκετ, Κωνσταντίνο Καβάφη, Φρει-

δερίκο Νίτσε, Διονύσιο Σολωμό, Ανδρέα Εμπειρίκο, Ναπολέοντα Λαπαθιώτη και Μίλτο Σαχτούρη.

Ο Μιτζάλης είναι δυνατός ποιητής όπως και φιλόσοφος και διανοούμενος επιπέδου. Αξίζει να διαβαστεί από τους νέους εραστές της Πολυμνίας και από κάθε φίλο της σύγχρονης ποίησης. Στις πιο καλές του στιγμές είναι ένας μακρινός απόγονος του Διονυσίου Σολωμού που το ανθρώπινό του δράμα ο ίδιος μας το παρουσιάζει με αδρές πινελιές στο πιο κάτω τετράστιχο.

«Ο χρόνος του άφησε κληρονομιά
μισή καρδιά, μισή χολή, μισά νεφρά,
ουρανός και γη τον απορρίχνουν,
τι όνειρα πάνω σε τέτοια πληγή ν' ανθίσουν πια;»

Στις πιο «σατανικές», «λιμπιντικές» του στιγμές θα έλεγα ότι είναι ένας γνήσιος απόγονος του Ανδρέα Εμπειρίκου που τον ποιητικό του υπερρεαλισμό και τις ψυχαναλυτικές θεωρίες του αξιοποιεί επίσης με τέχνη και μαεστρία. Χαίρε Αλέξανδρε της διασποράς, να είσαι πάντα καλά και να μας χαρίσεις και άλλα τέτοια *λιμπιντικά* δώρα!

Ναυτικό Μουσείο Όρμου

Την Κυριακή 20 Μαρτίου 2016 στις 11 το πρωί έγινε η ετήσια Γενική Συνέλευση του Συλλόγου μας στην αίθουσα της Αδελφότητας Σαμίων Πειραιώς 68Α. Με μεγάλη χαρά και ικανοποίηση σας ανακοινώνουμε ότι με ομόφωνη απόφαση προχωράμε στην υλοποίηση της προσπάθειας της δημιουργίας του Ναυτικού Μουσείου στον Όρμο. Μια προσπάθεια που έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια.

Τιμώντας τον συγχωριανό μας πλοιοκτήτη κ. Αλέκο Κονδύλη, ο οποίος συνέβαλε στην ανακαίνιση του κτιρίου διαθέτοντας ένα σημαντικό ποσό για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να συνεχίσουμε να το τελειώσουμε και να το παραδώσουμε για το καλό του τόπου μας. Είμαστε σε καλό δρόμο.

Έχει γίνει η μουσειολογική και μουσειογραφική μελέτη, έχουμε επίσης την οικονομική προσφορά για τον εξοπλισμό του κτιρίου. Το κόστος θα φθάσει στις 25.000 ευρώ. Δίνουμε μεγάλο αγώνα για το σκοπό αυτό. Θα χρειαστούμε τη βοήθεια και τη στήριξη από όλο τον κόσμο. Πρώτος θα συμβάλει ο Σύλλογος με το ποσό των 6.000 ευρώ. Περιμένουμε και τη δικιά σας συνδρομή. Ξέρουμε ότι για όλους μας είναι δύσκολο, γιατί οι εποχές που ζούμε είναι τέτοιες. Όμως «φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι». Ας είναι και μια μικρή συνεισφορά από τον καθένα μας. Αν είναι από όλους, θα τα καταφέρουμε.

Μπορείτε να συνεισφέρετε καταθέτοντας το ποσό που θέλετε στο λογαριασμό του Συλλόγου στην τράπεζα Alpha Bank που υπάρχει στη σελίδα 3 του περιοδικού. Μπορείτε να βοηθείστε για το Ναυτικό Μουσείο Ιστορίας και παράδοσης στον Όρμο Μαραθοκάμπου.

Δέσποινα Ευάγγ. Καλβίνου

Ποίημα για το Γιάννη

Εθαύμαζα σαν σ' έβλεπα να περπατείς στις ρούγες,
ομοίαζες του Αρχάγγελου, μ' ολόχρυσες φτερούγες...

Σαν το φεγγάρι έλαμπε, γιε μου, το πρόσωπό σου
κι ο Ήλιος έσβηνε, Ήλιε μου, μπρος στο χαμόγελό σου...

Πρώτος αγέρας του σπιτιού, σαν έμπαινες, απτέ μου,
τώρα η ανάσα μου έσβησε, σγουρέ βασιλικέ μου...

Και πώς τώρα μαράθηκες και χλόμιασες, παιδί μου;
Πού 'ναι το γέλιο κι η χαρά, κρίνε και γιασεμί μου;

Παιδί μου, γιε μου, τι κενό άφηκε ο μισεμός σου
και πώς να ζήσω δίχως σε; Με λύγισ' ο χαμός σου...

Πού φτερουγίζεις μακριά, άρχοντα, σταυραντέ μου,
σε ποια αγκαλιά να ζεσταθείς, ρόδο και κατιφέ μου...

Γιε μου, που δεν επρόλαβα γαμπρό να σε στολίσω,
και τώρα τα γαμπρίκια σου πούθε να τα χαρίσω...

Και πώς να σ' αποχωριστώ, και πώς να νταγιαντήσω,
και πώς να πιάσω κόσκινο, στάρι να κοσκινίσω;

Την ομορφιά, τη λεβεντιά πώς να σκεπάσει η πλάκα,
το λυγερό κορμάκι σου, τα ολόδροσά σου νιάτα...

Πού να 'βρω στράτα να σε βρω, πούθε να περπατήσω,
αφού δεν έχω απαντοχή να σε μοιρολογήσω...

Παιδί μου, όντε σ' ανιστορώ το αίμα μου μαργώνει,
τρέμει η ψυχή μου και λυγά κι ο πόνος μου με λιώνει...

Ω Παναγιά μου Δέσποινα, φύλαγε το παιδί μου,
πουλάκι ήταν και χάθηκε, και λύγισ' η ψυχή μου...

Κερί θ' ανάβω κάθε αυγή και κάθε μεσημέρι,
να με γλυτώσει ο θάνατος, κοντά του να με φέρει....

Στο Γιάννη, που φτερούγισε μακριά ...

Σάμος 9 - 8 - 2015

☆ ☆ ☆

Πολιτιστικός, Εξωραϊστικός Σύλλογος Όρμου Μαραθοκάμπου, ο Άγιος Νικόλαος

Αρχαιρεσίες 23/1/2016

Μαρία Χατζηγρηγορίου, πρόεδρος.
Γιάννης Πατσούλης, αντιπρόεδρος.
Μυρσίνα Βαγιανού, ταμίας.
Μένη Βακίρη, γραμματέας.
Ιωάννης Βαγιανός, μέλος.

Εξελεγκτική επιτροπή:
Μαρία Γαλάνη και Νικόλαος Χατζηγρηγορίου.

Κώστας Κιάσσος

Το Γυμνάσιο Μαραθοκάμπου στην εθνική αντίσταση
Εορτασμός εθνικής επετείου, 25 Μαρτίου 1943

Δεν έχω δημοσιογραφικές ούτε λογοτεχνικές ικανότητες. Την πάλαι ποτέ δική μου πένα τη χρυσή την άρπαξε το Πολυτεχνείο την έκανε μυστρί και πηλοφόρι, μπετόν αρμέ κι ασφαλτικό σκυρόδεμα και την πέταξε μέσα στο γρανάζι της βιοπάλης.

Παρ' όλα αυτά θα ανταποκριθώ στη σύσταση παλιών μου φίλων και συναγωνιστών (απ' τους λίγους

Κώστας Κιάσσος

πόχουμε μείνει, γιατί φτάσαμε στα 91), αφού δεν μ' έχει εγκαταλείψει ακόμα η μνήμη, να γράψω λίγα λόγια για μια μικρή ιστορία, μέρος της μεγάλης ιστορίας της Εθνικής μας Αντίστασης. Επειδή έτυχε σ' αυτή να 'χω παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο. Δεν θέλω ποτέ να μιλώ ο ίδιος για τον εαυτό μου, αλλά τούτη τη φορά θα αναγκασθώ να κάνω χρήση της προσωπικής αντωνυμίας και να αναφέρω υπαρκτά ονόματα (άλλοι ζουν, άλλοι πέθαναν) παραβιάζοντας το νόμο περί προσωπικών δεδομένων, για να μη θεωρηθούν αυτά που θα γράψω μυθιστόρημα.

Για να θυμούνται όμως οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι πρέπει να γίνονται γνωστά ορισμένα γεγονότα που σημάδεψαν τη δική μας γενιά κι αναφέρονται στη προκείμενη περίπτωση στο λαμπρό κομμάτι της ιστορίας μας την Εθνική Αντίσταση.

25 Μαρτίου 1943! Πέρασαν εβδομήντα τρία χρόνια από τότε.

Τότε που κατά τον ποιητή «όλα τα 'σκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά», τότε που το βάρος της μαύρης κατοχής καταπίεζε αδυσώπητα ολόκληρο τον ελληνικό λαό, το Γυμνάσιο Μαραθόκαμπου έκανε ατσαλένια τα γόνατά του και δε λύγισαν, δεν έσπασαν. Καθηγητές και μαθητές καθένας χωριστά και όλοι μαζί σταθήκαμε απέναντι στον κατακτητή και δεν δεχτήκαμε ποτέ την υποδούλωση. Αναπτύξαμε πολύμορφες αντιστασιακές δραστηριότητες, τιμώντας επάξια τη κληρονομιά των προγόνων μας.

Το παράδειγμα μας το είχε δώσει ο γυμνασιάρχης μας, αείμνηστος Ηρακλής Ρούσσας, όταν με την έκρηξη του ελληνοϊταλικού πολέμου έκανε αίτηση προς το Γενικό Επιτελείο Στρατού και ζήτησε να πάει εθελοντής με τις δύο τελευταίες τάξεις του γυμνασίου στο αλβανικό μέτωπο για να λάβει μέρος στον τιτάνιο υπέρ πατρίδας αγώνα που είχε αρχίσει στα αλβανικά βουνά.

Με την επικράτηση της ιταλικής κατοχής σ' όλη την Ελλάδα, αλλά ιδιαίτερα σε μας τους Σαμιώτες ζωντάνεψε το επαναστατικό πνεύμα πιο πολύ δε ακόμα εμείς οι Μαραθοκαμπίτες θυμηθήκαμε πως το 1821 πρωτοπαλίκαρο του Λυκούργου Λογοθέτη ήταν ο Μαραθοκαμπίτης καπετάν Σταμάτης Γεωργιάδης, πως το 1908 και 1912 στην επανάσταση του Σοφούλη κατά της ηγεμονίας και την ένωση της Σάμου με την Ελλάδα πρωτοπαλίκαρα ήσαν οι ξακουστοί Γιαγάδες (τα αδέρφια Γιώργος, Κώστας, Γιάννης και Κίμων), πως στο έπος της Αλβανίας διακρίθηκαν οι Μαραθοκαμπίτες αγωνιστές με πρωτοπαλίκαρο τον ηρωικώς πεσόντα έφεδρο αξιωματικό Δημήτρη Χίου κλπ, κλπ...

Απ' τις πρώτες κιόλας μέρες της μαύρης κατοχής άναψε και φούντωσε το αντιστασιακό κίνημα με πρώτη εκδήλωση το σαμποτάρισμα κατά του ιταλικού σχολείου. Πριν ακόμα μάθουμε για τη δημιουργία απελευθερωτικών οργανώσεων, ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΠΟΝ κλπ στην υπόλοιπη Ελλάδα, άρχισε στη Σάμο η αντίσταση με τρεις μορφές πάλης.

α. Δημιουργία αντάρτικου. β. Πολιτική οργάνωση στις πόλεις και τα χωριά και γ. Φυγή προς τη Μέση Ανατολή.

Και στις τρεις μορφές το Γυμνάσιο Μαραθόκαμπου έδωσε το παρόν.

α. Στη δημιουργία του αντάρτικου. Το ένα μέλος του αρχικού αρχηγείου, (Γιάννης Ζαφείρης, Ιπποκράτης Ζαΐμης και Κώστας Γρυδάκης), ο Κώστας Γρυδάκης ήταν απόφοιτος του Γυμνασίου Μαραθοκάμπου.

β. Στην εθνικοαπελευθερωτική οργάνωση της νεολαίας ξεκινήσαμε οι μαθητές της ΣΤ΄ τάξης του Γυμνασίου Μαραθοκάμπου με πρωταγωνιστές εμάς, τους αδερφικούς φίλους Αλέξη Σεβαστάκη, Κώστα Κώνστα και εμένα και

γ. Στη φυγή για το Μέση Ανατολή πρώτος ξεκίνησε ο μαθητής της Ε΄ τάξης του Γυμνασίου Μαραθόκαμπου Κώστας Σ. Διαμαντίδης ο οποίος έπεσε ηρωικά στη μάχη του Ελ Αλαμέιν κοντά στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Θα ξεχωρίσω απ' όλες τις δραστηριότητες εκείνη της εθνικοαπελευθερωτικής οργάνωσης του Γυμνασίου Μαραθόκαμπου που είχε αναλάβει την τόνωση του ηθικού και την ανύψωση του φρονήματος του λαού ενάντια στην υποδούλωση και το φασισμό. Δεν παύαμε από τότε να ενδιαφερόμαστε για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και τη κοινωνική δικαιοσύνη.

Τις επαφές με το Γυμνάσιο είχε αναλάβει απ' το αρχηγείο των ανταρτών ο Κώστας Γρυδάκης. Με οδηγίες και υλικό που μας έφερνε ο Κ. Ζαχαρίου απ' τον Πλάτανο τροφοδοτούσαμε το χωριό με προκηρύξεις και παράνομο τύπο (*Καρμανιόλο* και *Λαοκρατία*), που εξέδιδε το αρχηγείο των ανταρτών.

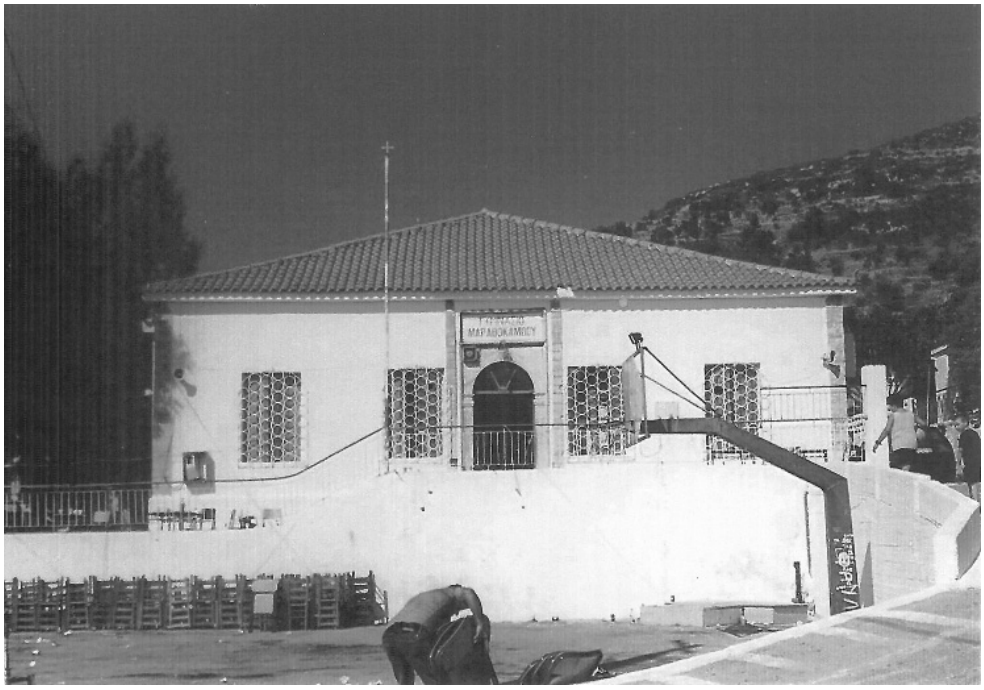

Αφετηρία όλων των εκδηλώσεων, ας πούμε το στρατηγείο μας, ήταν το σπίτι μου. Εκεί μαζευόμασταν μαθητές και μαθήτριες συζητούσαμε και παίρναμε αποφάσεις για δράση. Καθένας ήξερε τη περιοχή του για δράση. Είχαμε χωρίσει το χωριό σε τρεις περιοχές. Άνω, μέση και κάτω. Στην άνω περιοχή δρούσε ο Αλέξης Σεβαστάκης, ο Δημήτρης Καραγιάννης, ο Δημήτρης Κουτσοδόντης και άλλοι. Στη μέση περιοχή εγώ, ο Κώστας Χρυσής, ο Κώστας Πατσούλης, η Γραμματική Διαμαντίδου και άλλοι και στην κάτω περιοχή ο Κώστας Κώνστας, ο Δημήτρης Παπαβασιλείου, ο Αλέκος Μουκαζής, η Αργυρώ Φλαμουράκη και άλλοι.

Λίγες μέρες πριν απ' τις 25 Μαρτίου, η μέρα του Ευαγγελισμού και της εθνικής μας εορτής της παλιγγενεσίας, μάθαμε απ' τους καθηγητές μας πως ήρθε εγκύκλιος στο Γυμνάσιο απ' το Υπουργείο Παιδείας της Κυβέρνησης Τσολάκογλου (κυβέρνησης Κουΐσλιγκ) η οποία απαγόρευε τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου ως εθνικής επετείου.

Εμείς όμως πριν ακόμα μάθουμε για την εγκύκλιο, είχαμε πάρει οδηγίες απ' το βουνό που μας έφερε ο σύνδεσμος Κ. Ζαχαρίου απ' τον Πλάτανο κι είχαμε αποφασίσει να γιορτάσουμε την επέτειο της 25ης Μαρτίου κι έμενε να το ανακοινώσουμε στους καθηγητές και να συνεννοηθούμε για τις λεπτομέρειες.

Μ' άκρα μυστικότητα εγώ, ο Σεβαστάκης και ο Κώνστας, σαν επιτροπή πήγαμε στο γραφείο των καθηγητών να κουβεντιάσουμε τις λεπτομέρειες του εορτασμού και μιλήσαμε με τον γυμνασιαρχεύοντα τότε καθηγητή της φυσικής Γιάννη Σταμούλο και τον καθηγητή της ιστορίας Κώστα Κατσιμπρή, (αναμεμιγμένους και τους δύο στον απελευθερωτικό αγώνα).

Ένα δύσκολο σημείο ήταν η εκφώνηση του πανηγυρικού της ημέρας. Κανένας απ' τους καθηγητές δεν αναλάμβανε την ευθύνη της εκφώνησης, ύστερα απ' την απαγορευτική εγκύκλιο του τότε υπουργείου κι η γνώμη των καθηγητών ήταν να περιορισθεί ο εορτασμός στη θρησκευτική εορτή του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.

Τότε πήραμε εμείς την ευθύνη και οι τρεις μαθητές καθένας χωριστά να εκφωνήσει από ένα λόγο για την εθνική επέτειο κι αφήσαμε στους καθηγητές την υπόλοιπη φροντίδα της οργάνωσης του εορτασμού, απαγγελία ποιημάτων κ.λπ. Την άλλη μέρα παραμονή της 25ης Μαρτίου λίγο πριν απ' το μεσημέρι, καθηγητές και μαθητές μαζευτήκαμε στην αίθουσα της Α΄ τάξης για τον εορτασμό. Αποφύγαμε να κάνουμε χρήση του μεγάλου διαδρόμου, χώρο στον οποίο συγκεντρωνόμασταν κάθε πρωί και κάναμε τη προσευχή πριν αρχίσει το μάθημα όπως είχε καθορίσει ο γυμνασιάρχης μας αείμνηστος Ηρακλής Ρούσας, για να μη δώσουμε στόχο στους Ιταλούς που μπαινόβγαιναν μέσα στο Γυμνάσιο, γιατί είχαν καταλάβει τις δύο πρώτες αίθουσες και τις χρησιμοποιούσαν σαν ιατρείο. Κατάλληλα είχαν ενημερωθεί όλοι οι παράγοντες για τον γιορτασμό. Μέχρι και κείνος ο γραφικός επιστάτης Χριστοφής ήταν πρόθυμος να βοηθήσει. Δεν χτύπησε τη κουδούνα της συγκέντρωσης, όπως κάθε πρωί. Στεκόταν στη πόρτα της εισόδου παρακολουθούσε τον εξωτερικό χώρο και έστελνε κάθε προσερχόμενο κατ' ευθείαν στην αίθουσα της Α΄ τάξης.

Μαζευτήκαμε όλοι οι μαθητές και μαθήτριες με ενθουσιασμό και περιμέναμε τους καθηγητές μας που πήγαιναν στο γραφείο των καθηγητών για ν' αρχίσουμε.

Εν τω μεταξύ ψιθυριστά κυκλοφορούσαν οι φήμες για τους αντάρτες. Κείνες τις μέρες είχε μαθευτεί πως οι αντάρτες τραγουδούσαν ένα δικό τους ύμνο. Ήταν οι στοίχοι από ένα ποίημα του Κώστα Καραθανά-

ση απ' τον Παγώνδα που είχε μελοποιήσει ο πατέρας του, δάσκαλος Ξενοφών Καραθανάσης.

Θυμάμαι τους πρώτους στίχους:

Στις σκλαβιάς τα μαύρα θάμπη
σπάζει η πρώτη αχτίδα να!
Κι αν κοιμούνται ακόμα οι κάμποι
λεύτερα είναι τα βουνά.

Δεν πέρασε πολύ ώρα! Ολοκληρώθηκε η συγκέντρωση των μαθητών, ήρθαν κι οι καθηγητές απ' το γραφείο κι αρχίζει ο γιορτασμός.

Ανεβαίνει στην έδρα ο γυμνασιαρχεύων καθηγητής της φυσικής αείμνηστος Γιάννης Σταμούλος κι ανοίγοντας την εκδήλωση κατασυγκινημένος μας λέει «Έχουμε σήμερα διπλή γιορτή! Του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και της Εθνικής μας παλιγγενεσίας. Η 25η Μαρτίου 1821 είναι η μεγάλη γιορτή του Έθνους γιατί τότε άρχισε η επανάσταση του 21 κατά την παράδοση. Ο εορτασμός εις το διηνεκές της επαναστάσεως την 25ην Μαρτίου καθιερώθηκε το 1838 με το Βασιλικό Διάταγμα 980/15-3-1838 της Κυβερνήσεως του Όθωνος».

Οι αντάρτες της Σάμου το 1943

Η μεγάλη συγκίνηση του καθηγητή μας δεν τον άφησε να συνεχίσει κι αφού ψάλλαμε «τη υπερμάχω στρατηγώ τα νικητήρια»... έδωσε το λόγο σε μας.

Πρώτος μίλησε ο Κώνστας με θέμα «Η Σάμος στην επανάσταση του 21». Τόνισε τη βαριά κληρονομιά που μας άφησε ο Λυκούργος Λογοθέτης και τη δική μας υποχρέωση να φανούμε αντάξιοι απόγονοί του με τη σημερινή μας συμμετοχή στον αγώνα υπέρ της πατρίδας.

Δεύτερος μίλησε ο Σεβαστάκης με θέμα «Οι φιλέλληνες κατά την επανάσταση του 1821, την επίδραση των διακηρύξεων της γαλλικής επανάστασης του 1789 και των Ναπολεόντειων αγώνων στο φρόνημα των Ελλήνων και την προετοιμασία των Ελλήνων μέσα και έξω απ' την Ελλάδα για τον μεγάλο αγώνα της απελευθέρωσης.

Τρίτος μίλησα εγώ για τη φιλική εταιρεία, το σύνθημα του αγώνα «ελευθερία ή θάνατος» και την έκρηξη της επανάστασης.

Είχαμε τότε πρόσφατα αυτά που μάθαμε στο μάθημα της ιστορίας απ' το καθηγητή Κατσίμπρη, τα οποία παρά την πάροδο τόσων χρόνων μας έχουν μείνει ανεξίτηλα στη μνήμη. Τελειώνοντας αναφέρθηκα στους ήρωες της επανάστασης Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσσα, Αθανάσιο Διάκο, Μάρκο Μπότσαρη, Καραϊσκάκη κ.λπ. και τόνισα το αυτονόητο δικό μας εθνικό καθήκον και σεβασμό προς το σύνθημα «ελευθερία ή θάνατος».

Στη συνέχεια ο λόγος δόθηκε στις μαθήτριες της ΣΤ΄ Διαμαντίδου και Καπώλη για να απαγγείλουν τα ποιήματά τους. Η Διαμαντίδου απήγγειλε το ποίημα του Λορέντζου Μαβίλη «Πατρίδα σαν τον ήλιο σου ήλιος αλλού δε λάμπει» κ.λπ. και η Καπώλη τον ύμνο του Μπάιρον για τα Δωδεκάνησα που τελείωνε με τους στοίχους «Πανώρια Δωδεκάνησα που λάμπετε ένα ένα ας σας χάιδεψε τρυφερά η γαλανή παρθένα». Με παρατεταμένα χειροκροτήματα και δάκρυα στα μάτια ψάλλαμε τον εθνικό ύμνο κι έτσι τελείωσε κείνη η ωραία γιορτή.

Εμείς όμως είχαμε και συνέχεια το βράδυ. Έπρεπε να πετάξουμε προκηρύξεις και να γράψουμε συνθήματα στους τοίχους του χωριού και κυρίως στις πλατείες. Προς τούτο και χωρίς να μάθουν οι καθηγητές μας τίποτα φύγαμε για το σπίτι μου η τριανδρία μαζί και άλλους συμμαθητές για την οργάνωση της εκδήλωσης η οποία έπρεπε να ξεκινήσει μόλις νυχτώσει και πριν βγει το φεγγάρι.

Τη μεν διανομή προκηρύξεων ανέλαβαν ο Σεβαστάκης και Κώνστας μαζί με το Κώστα τον Πατσούλη και τον Δημήτρη Καραγιάννη τη δε αναγραφή συνθημάτων εγώ με τον Μήτσο Παπαβασιλείου. Ετοιμάσαμε μπογιά από κοκκινόχωμα και δύο χειροποίητα πινέλα και περιμέναμε να θαμπώσει για ν' αρχίσουμε δράση. Εγώ με το Μήτσο Παπαβασιλείου αρχίσαμε απ' τη Λούγκα την οποία γεμίσαμε με συνθήματα «ΖΗΤΩ Η 25 ΜΑΡΤΙΟΥ», «ΚΑΤΩ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ», «ΦΩΤΙΑ ΣΤΟΥΣ ΦΑΣΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΕΣ», «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ».

Βάλαμε απ' τη βρύση νερό στα κουβαδάκια μας πήγαμε στη πλατεία του Αγίου Αντωνίου κι από κει στη Λάκκα όπου και η καζάρμα των Ιταλών απέναντι απ' το καφενείο του Μουκαζή. Σ' ένα μαντρότοιχο είχαν γράψει οι Ιταλοί «vinceremo», «θα νικήσουμε». Εμείς τραβήξαμε μια γραμμή και γράψαμε από κάτω «Sca-

paremo», «θα λακήσουμε». Τι θέλαμε να πάμε κοντά στο σκοπό! Μας παίρνει είδηση και τραβάει μια τουφεκιά κατά πάνω μας, στο ψαχνό. Η σφαίρα τρύπησε το σακάκι του Μήτσου και βλέπουμε να 'ρχεται κατά πάνω μας η περίπολος. Το βάλαμε στα πόδια εγώ προς το νεκροταφείο κι ο Μήτσος προς τον Άγιο Αθανάσιο όπου και η γειτονιά του.

Κυνήγησαν πιο πολύ το Μήτσο. Εγώ πρόλαβα και κρύφτηκα λίγο στο νεκροταφείο κι αφού νόμισα πως ξέφυγα τον κίνδυνο πήρα τα σοκάκια πέρασα κάτω απ' τις καμάρες που οδηγούν στη κάτω Λούγκα, έφτασα εκεί, ξέπλυνα τα χέρια μου απ' τις μπογιές, έφτασα στο σπίτι μου και έχοντας την αφέλεια ότι δεν είχα γίνει αντιληπτός έπεσα στον ύπνο.

Τα ξημερώματα ένας φοβερός θόρυβος σαν να γκρεμιζόταν το σπίτι με ξυπνάει και τρέχω προς τη πόρτα της εισόδου η οποία εν των μεταξύ είχε σπάσει απ' τα χτυπήματα των καραμπινιέρων κι είχε ανοίξει για να μπουκάρουν μέσα στο σπίτι. Αφού με έβγαλαν έξω με χειροπέδες έψαχναν όλο το σπίτι. Το 'καναν άνω κάτω ξεκινώντας απ' τα βιβλία μου. Ψάχνανε για προκηρύξεις και παράνομο τύπο. Έξω το σπίτι περιτριγυρισμένο από Ιταλούς στρατιώτες με εφ' όπλου λόγχη δεν μου επέτρεπαν να μπω μέσα να πάρω ένα σακάκι, γιατί έκανε πολύ κρύο κι έτρεμα σαν το ψάρι.

Από κείνη τη στιγμή άρχιζε ο Γολγοθάς μου. Μ' έβαλαν μπροστά δεμένο με τις χειροπέδες κι ένας καραμπινιέρος με το βούρδουλα στο χέρι και κάθε λίγο με μια βουρδουλιά όπου μ' έπαιρνε μου ζητούσε να βαδίζω πιο γρήγορα.

Φτάσαμε στη καραμπινιερία και κει άρχισαν τα βασανιστήρια τα οποία δυναμώνανε στην άρνησή μου να τους δώσω τις πληροφορίες που μου ζητούσαν. Η σωματική μου αντοχή δεν ήταν και πολύ μεγάλη κι άρχισα να λιποθυμώ. Τότε ζήτησα βοήθεια απ' το διερμηνέα για ένα ποτήρι νερό, το οποίο δυστυχώς μου αρνήθηκε αν και γνωστός μου και παλιός συμμαθητής, δηλώνοντάς μου ότι δεν μπορεί να μου κάνει τίποτα.

Σε λίγο φέραν και τον Παπαβασιλείου στο ίδιο δωμάτιο. Τον είχαν πιάσει χωρίς να το ξέρω και τον είχαν περιποιηθεί σ' άλλο δωμάτιο. Μας πέταξαν και τους δυο στο χώρο του αποχωρητηρίου και κατά τα ξημερώματα μας φέραν στον ίδιο χώρο και τους καθηγητές μας Σταμούλο και Κατσιμαρή.

Όλη μέρα χωρίς φαΐ χωρίς νερό. Το απόγευμα μας ανεβάζουν με τις χειροπέδες στη καρότσα ενός φορτηγού αυτοκινήτου ανοικτού και με συνοδεία τεσσάρων καραμπινιέρων δύο αριστερά και δύο δεξιά οπλισμένους με εφ' όπλου λόγχη κατ' ευθείαν για το μπουντρούμι της ασφάλειας Καρλοβάσου.

Την άλλη μέρα με το ίδιο φορτηγό και την ίδια συνοδεία μας στέλνουν στις φυλακές του Βαθιού, δηλαδή στις καπναποθήκες που ήταν γεμάτες από συλληφθέντες αγωνιστές και συγγενείς ανταρτών. Σε λίγες μέρες μας ειδοποίησαν πως θα περάσουμε στρατοδικείο, όπως και έγινε. Μπορούσαμε να βάλουμε και δικηγόρο Ιταλό αξιωματικό. Εγώ όμως δεν βρήκα κανένα, ενώ για τον Παπαβασιλείου είχαν φροντίσει κάτι συγγενείς του και παρέστη ένας Ιταλός ο οποίος και κατάφερε να τον απαλλάξει με τη δικαιολογία ότι δεν ήταν ακόμα 18 χρονών όταν ετελέσθη το αδίκημα, επειδή ήταν γεννημένος μετά τις 25 Μαρτίου 1925.

Πρώτος κλήθηκε ο Παπαβασιλείου τον οποίο δεν άφησαν καν να απολογηθεί, όταν δήλωσε τα στοιχεία του κι αφού μίλησε ο δικηγόρος, δόθηκε ο λόγος στο βασιλικό επίτροπο ο οποίος πρότεινε την απαλλαγή του ως ανηλίκου.

Δεύτερος κλήθηκα εγώ απ' το συνταγματάρχη πρόεδρο του στρατοδικείου ο οποίος αφού δήλωσα τα στοιχεία μου, μου λέει ερωτηματικά μέσω του διερμηνέα «Εσύ κλίνεις ευλαβικά το γόνυ μπρος στον ιερό βωμό της ελευθερίας» ; Αιφνιδιάστηκα απ' την ερώτηση, γιατί ήταν τα λόγια με τα οποία είχα αρχίσει πριν λίγες μέρες το λόγο μου στον εορτασμό της εθνικής επετείου στο Γυμνάσιο. Σκέφτηκα λίγο και του 'δωσα την απάντηση. «Μάλιστα, κύριε πρόεδρε. Εμείς οι Έλληνες τιμούμε τον αγώνα των προγόνων μας για την ελευθερία. Σε κείνο τον αγώνα μας βοήθησαν και δικοί σας πρόγονοι όπως ο Μπρούνο κι ο κόμης Σανταρόζα και άλλοι Ιταλοί φιλέλληνες. Αυτό το αναγνωρίζουμε κι οι νεότεροι Έλληνες ιδιαίτερα δε προς τιμήν του Σανταρόζα ονομάζουμε οδό Σανταρόζα κεντρικό δρόμο της πρωτεύουσας μας Αθήνας». Τότε εκνευρισμένος ο Συνταγματάρχης πρόεδρος του στρατοδικείου χτυπάει τη παλάμη του στο τραπέζι και φωνάζει, «Basta» (φτάνει) και δίνει το λόγο στο Βασιλικό Επίτροπο ο οποίος πρότεινε την καταδίκη μου με δυο χρόνια φυλακή η οποία και αποφασίστηκε. Η ζωή μου εκεί όπως και όλων των εγκλείστων επί έξι σχεδόν μήνες είναι μια ολόκληρη περιπετειώδης ιστορία.

Καμπόσους από μας τους πιο ζωηρούς μας είχαν ετοιμάσει για τις φυλακές της Κω κι από κει για το Νταχάου. Όμως το πρωί της 8ης Σεπτεμβρίου 1943 έγινε το θαύμα. Ξυπνήσαμε γιατί κτυπούσαν χαρμόσυνα οι καμπάνες του Βαθιού, ακούγονταν ριπές αυτόματων όπλων και σποραδικοί πυροβολισμοί και φωνές έξω από τη φυλακή. Φινίτο γκουέρα!! Βίβα Μπαντόλιο. Είχε εξαγγελθεί η συνθηκολόγηση του Μπαντόλιο όπου οι Ιταλοί έγιναν συνεμπόλεμοι με τους συμμάχους.

Αμέσως ο Ιταλός στρατιωτικός διοικητής Σάμου, αντιφασίστας Σολταρέλι, ήρθε σε επαφή με το αρχηγείο των ανταρτών, Ζαφείρη, Ζαΐμη, Γρυδάκη και τον μητροπολίτη Ειρηναίο για τη ρύθμιση των νέων πραγμάτων του νησιού. Πρώτη τους δουλειά ήταν η απελευθέρωση των κρατουμένων. Άνοιξαν οι φυλακές που ήσαν γεμάτες πολιτικούς κρατούμενους και βγήκαμε όλοι ελεύθεροι πανηγυρίζοντας για τη δική μας και της πατρίδας τη λευτεριά.

Δυστυχώς κείνη η προσωρινή απελευθέρωση κράτησε λίγο. Απ' τις 8 Σεπτεμβρίου έως τις 18 Νοεμβρίου 1943 οπότε κατέλαβαν τη Σάμο οι Γερμανοί, κι' άρχισε καινούργια χειρότερη κατοχή και περιπέτεια του Ελληνικού λαού.

Επιστολές της Ευφροσύνης Χατζίνη στο Γιάννη Χατζίνη (1943)

Για την περίοδο της κατοχής πολλά έχουν γραφτεί, κυρίως μεταγενέστερες αναφορές, αλλά ελάχιστα τεκμήρια έχουν δημοσιευθεί που να είναι σύγχρονα με τα γεγονότα. Ο πόλεμος αποτελεί μια τραυματική εμπειρία, που αλλάζει τις ριζωμένες προπολεμικές αξίες και αντιλήψεις. Εδώ υπάρχει η δυνατότητα να παρακολουθήσουμε το πώς οι άνθρωποι ενός χωριού, του Μαραθοκάμπου συγκεκριμένα, βίωσαν την ιταλική κατοχή και τις προσπάθειες που έκαναν για να επιβιώσουν σε ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες.

Σώθηκαν τρία γράμματα που το 1943 έστειλε η Ευφροσύνη Χατζίνη, το γένος Δεσποτάκη (1877-1964) προς τον ένα της γιο, τον γνωστό λογοτέχνη Γιάννη Χατζίνη (1900-1975), ο οποίος ζούσε στην Καλλιθέα με τη σύζυγό του Αλεξάνδρα και την κόρη τους τη Φρόσω. Δεν μας είναι γνωστό όλο το περιεχόμενο των επιστολών, γιατί η στρατιωτική λογοκρισία των αρχών κατοχής διέγραψε με μαύρο μελάνι κάποια σημεία, που σήμερα θα θέλαμε να γνωρίζαμε. Αυτό δηλώνεται με τις δύο αγκύλες και τις τρεις τελείες.

Η Ευφροσύνη Χατζίνη ήταν εγγράμματη, χρησιμοποιεί μια ρέουσα δημοτική γλώσσα, ενώ σπάνια γράφει τύπους της καθαρεύουσας. Το πρώτο στοιχείο που παρατηρούμε είναι πόσο δύσκολη ήταν η επικοινωνία της Σάμου με το κέντρο, κάποια γράμματα έκαναν μέχρι και τρεις μήνες για να φτάσουν στον παραλήπτη τους.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που υπήρχε τότε στο Μαραθόκαμπο ήταν η έλλειψη βασικών τροφίμων, όπως το λάδι ή το ψωμί, μόνο τα χόρτα ήταν άφθονα, αλλά το χειμώνα. Λάδι έβγαζαν όλοι οι νοικοκυραίοι, αν ήταν καλή χρονιά, αλλά το περισσότερο το έπαιρναν οι αρχές κατοχής. Φαίνεται παράξενο σε ένα νησί να μην βρίσκονται ψάρια για κατανάλωση, αλλά επειδή οι Ιταλοί είχαν επιβάλει θαλάσσιο αποκλεισμό (μπλόκο), δεν επέτρεπαν στις τράτες να ψαρεύουν. Αναγκαστικά η κύρια τροφή τους ήταν τα μαγειρέματα, δηλαδή τα όσπρια.

Ελλείψεις υλικών είχαν τα φωτογραφεία της Σάμου, ήταν αδύνατο να επεξεργαστούν φωτογραφίες για να τις στείλει κάποιος στους συγγενείς του, γι' αυτό το λόγο δεν έχουν σωθεί πολλές από αυτή την περίοδο. Λεπτομέρειες, όταν ο αγώνας για καθημερινή επιβίωση ήταν σε προτεραιότητα.

Η Ευφροσύνη Χατζίνη πληροφορεί το γιο της για την καθημερινότητα του χωριού, για τις αποβιώσεις, αλλά και για ένα γάμο, του ιερέα Μανόλη Αγγελινάρα που έγινε την 1η Φεβρουαρίου 1943. Τα υπόλοιπα αφορούν συγγενικά τους πρόσωπα, ιδίως μικρά παιδιά.

Οι επιστολές εντοπίστηκαν στο αρχείο του Γιάννη Χατζίνη και απόκεινται στο Χατζίνειο Πνευματικό Κέντρο του δήμου Καλλιθέας. Η συντακτική επιτροπή του Φτεριά ευχαριστεί θερμά τους υπεύθυνους του κέντρου που βοήθησαν στην έρευνα. Ο Μανόλης Πήττας (Μπουρανέζος) έψαξε πρόθυμα στο ληξιαρχείο Μαραθοκάμπου και μας έδωσε τις πληροφορίες για τα βασικά πρόσωπα που αναφέρονται στις επιστολές. Ας έχει και από εδώ τις ευχαριστίες μας.

Επιστολή 1

22 Φεβρουαρίου [1943]

Αγαπητέ μου Γιάννη

Πήρα και τα γράμματά σου την περασμένη Κυριακή μαζί με τη φωτογραφία της Φροσούλας. Είναι πολύ χαριτωμένη. Πότε θα μας αξιώσει ο Θεός να το δούμε και εκ του πλησίον. Εδώ δεν υπάρχουν υλικά να φωτογραφίσει και τον Γιώργο τώρα που είναι μεγάλος, από πέρυσι του Αγίου Βασιλείου που τους φωτογράφισε με τον Αλέκο και είχε μεγάλη επιτυχία, που από εκεί θα εκάναμε τον Αλέκο μεγάλη την εικόνα του, δεν είχε τα απαιτούμενα και έμειναν.

Είδα να μου γράφεις τις ελλείψεις και την ακρίβεια και την έλλειψη λαδιού, εδώ τουλάχιστον έχομε αγριόχορτα [...] λάδι, ελιές, αλλά στερούμεθα [...] ψωμί [...] και υποφέρω. Αύριο θα μας δώσουν 1 οκ. αλεύρι και 1 και 100 δρ. καλαμβόκι και λίγη ζάχαρη. Την Τυρινή μας έδωσε ο πατέρας της Ουρανίας ένα αρνάκι 2 οκάδων και το μοιράσαμε με τον Γεράσιμο. Το πληρώσαμε με την διατίμηση 650 δρ. Εις την μαύρη αγορά πουλιέται το κρέας 1200. Γάλα δεν βρίσκομε, σπανίως διά το παιδί 100 δρ. Ούτε ρύζι, ούτε πάστα. Βλέπεις το Γιώργο να βαστά καρούμπα εις το στόμα και να την τρώγει ως σοκολάτα. Εκ Θεού είναι να υποφέρει [...].

Έχω πολλές ημέρες να πάρω γράμμα από τον Μήτσο, Κώστα και ανησυχώ. Σκέπτομαι να κάνω τη-

λεγράφημα. Την ερχομένην Κυριακήν θα έχομε το μνημόσυνο του Αλέκου και τα σαράντα της θείας Τριανταφυλλιώς. Πιστεύω να πήρες το γράμμα μου που σου έγραψα πως απέθανε. Δεν ηξεύρω αν ο Μανόλης έκαμε την απόφασιν να έλθει. Ο Μανιάς και ο Γεώργιος Λεωνίδου δεν βρίσκουν μέσον να έλθουν αυτού.

Την Αλεξάνδρα, τη Φροσούλα και σένα, Γιάννη μου, φιλώ γλυκά. Χαιρετισμούς από τη θεία σου Ειρήνη, Γεράσιμο και ο Γιώργος εις την εξαδελφούλα του.

25 [Φεβρουαρίου 1943]

Διά του Αλέκου το ζήτημα μόνον απεφασίσθη να πάρω 5 μηνών αποδοχάς και ζήτησαν αν έχω επάγγελμα και θα στείλει ο Τζαννετής το χαρτί εις τον επιθεωρητή ότι δεν έχω και όταν φθάσει αυτού, έχε το νου σου, ίσως ξεμπερδέψω γρήγορα.

Κατά τα άλλα όλα καλά, μη στενοχωρήστε. Δεν πήρα γράμμα από τον Κώστα.

η μητέρα σας

Έφυγε ο Νικόλαος και δεν είπε εις κανένα ότι θα έλθει εις Πειραιά διά να μη πάρει επιβάτη η τίποτε άλλο.

Επιστολή 2

15 Μαρτίου [1943]

Αγαπητά μου παιδιά Γιάννη, Αλεξάνδρα και Φροσούλα

Είμεθα καλά όλοι, το αυτό και δι' εσάς ποθούμε. Επιτέλους μας ήλθε ταχυδρομείον και πήραμε 3 γράμματά σου του Δεκεμβρίου εις τας 13 και του Ιανουαρίου εις τας 25 και εκείνο που είχες μέσα εις το Γεράσιμο. Πήραμε και από τον Μήτσο. Από τον Κώστα ακόμη περιμένονται και άλλοι σάκοι, όπως μας έγραφες. Τη ζωή μας ξέρεις πώς την περνούμε, εδώ το έχουμε Αθήνα. Κάτω από 10 χιλιάδες δραχμές δεν βρίσκεις τίποτε. Όλοι οι ζητιάνοι και οι ξυπόλητοι γέμισαν χιλιάρικα. Δεν δουλεύει κανείς. Πρόκειται να έλθει ο κτηνίατρος Επαμεινώνδας και θα μάθητε τα του χωριού μας. Μόλις έφυγε ο Βαλαγκούτης που υπέγραψα απόδειξη, με τον Μάρτη μου χρωστάν 5 μήνας,

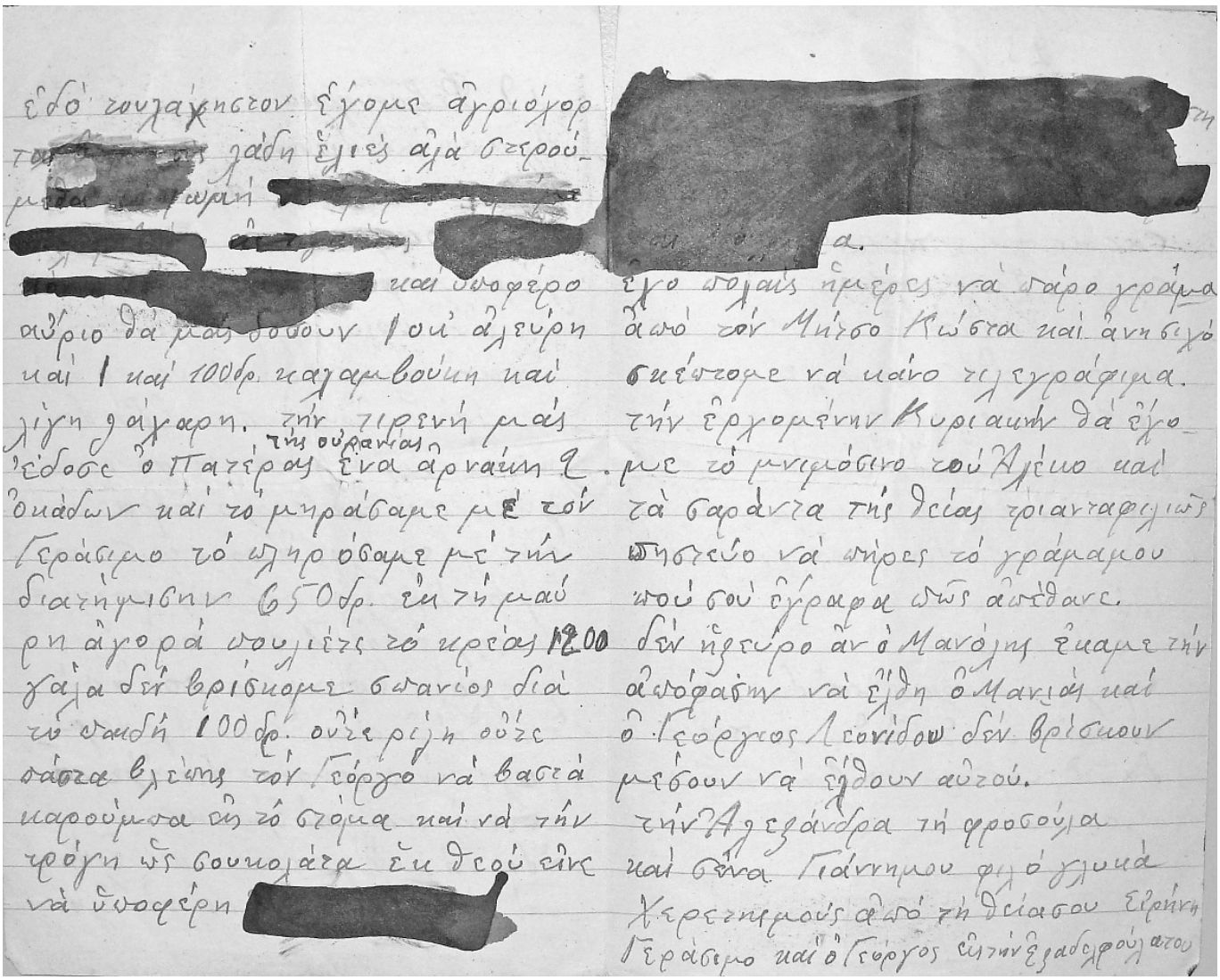

δεν ηξεύρω αν θα τα πάρομε όλα. Την τυρινή είχαμε πάρει το δεματάκι ασφαλώς. Αγοράσαμε 100 δρ. κρέας προς [...] την οκά και προσθέσαμε και τραχανά και περάσαμε με τη θεία σας. Την Μεγάλη Εβδομάδα έκοψα το σιτάρι εις τον μύλο, έβαλα λίγο αλεύρι και με τα μαγειρεύματα περνούμε μέχρι σήμερα, αλλά χωρίς ψωμί. Είχαμε λίγα παξιμάδια από καλαμβόκι, αλλά δεν είμαι και μόνη, δόξα τω Θεώ και να έχουν όλα μου τα παιδιά μου την ευχή μου και πάλιν όταν εύρητε μέσον, στείλετε κάτι, εδώ δεν βρίσκομε τίποτε. Έμαθα ότι θα είναι ελεύθερα τα καΐκια να ταξιδεύουν, περιμένομε τα τρόφιμα του Ερυθρού Σταυρού. Ίσως όταν έλθουν, πέσει η μαύρη αγορά. Τα κατορθώματα της Φροσούλας και του Νικάκη με συγκινούν που δεν τα έχω κοντά μου να τα βλέπω.

Γιάννης Χατζίνης

Δεν θυμούμαι αν σας έγραψα ότι ο θείος σας υπάνδρευσε τη Μαρία με τον Μανοήλ Αγγελινάρα, δάσκαλον εις Όρμον και προορισμένος διά παπάς εις Αγίαν Παρασκευήν και τώρα εφημερεύει ο παπά Στάθης Κόκκινος.

Αρώτησα εξ ιδίων μου διά της Αγγελικής τη σύνταξη, διότι έχομε σχέση, επειδή έχει εις το σπίτι της μια γριά συγγενής μας και βλέπαμε την οικονομίαν που έκανε μόνη της. Μάζεψε τις ελιές της με τροφή σταφίδες και με το δελτίο. Δεν αποφάσισε να πάρει από τη μαύρη αγορά τίποτε, αλλά πριν από 1 μήνα αρρώστησε το σκώτι της και αδυνάτησε. Τώρα είναι καλά και περιμένει μέσον να έλθει αυτού και δεν της λέγω τίποτε.

Ο Γιώργος κάθηται κοντά μου και μου λέγει να μου στείλει η Φροσούλα καραμέλες και ένα μεζεδάκι, να πιω το κρασάκι μου. Είναι λογάς, άτακτος. Ό,τι ειδεί, το κάνει δικό του. Αγαπά να παίζει τόπι και ψέλνει ό,τι ιδεί εις την εκκλησία το κάνει, θυμιάζει, έμαθε τροπάρια, μας μεταλαβαίνει και μου λέει, «γιαγιά μου, μην κλαίεις και ο νουνός μου είναι εις τον ουρανό, θα έλθει πάλι και θα μας φέρει πολλά πράγματα. Θα του δώσει ο Χριστός».

Αυτά, Γιάννη μου και σας φιλώ γλυκά. Τη Φροσούλα να φιλήσεις για μένα. Θέλω να μου δώσει ο Θεός ζωή να σας ανταμώσω. Χαιρετισμούς από τη θεία σας, τον Γεράσιμο, Ειρήνη και Γιώργο και από τον θείο σας Αλέξη. Μου έφερε ο Βαλαγκούτης ένα μηνιάτικο 25 χλ. δρ., θα μου φέρει και την αύξησιν 50 τοις 100, όπως μου είπε. Αν σας βρίσκεται κανένα ζεύγος ματογιάλια πρεσβυωπίας, να μου τα στείλετε, κατάντησα να μην ημπορώ να γράψω.

Σας φιλώ, η μητέρα σας Ευφροσύνη Ν. Χατζίνη

Επιστολή 3

24 Απριλίου [1943]

Αγαπητοί μου Γιάννη, Αλεξάνδρα και Φροσούλα, Χριστός Ανέστη.

Είμεθα όλοι καλά, το αυτό και δι' εσάς ποθούμε πάντοτε. Πήραμε τα γράμματά σου της 26 Φεβρ., 4 Φεβ. το συστημένο με τη φωτογραφία της Φροσούλας με το μακρύ φόρεμα. Ο Γιώργος την άρπαξε και δεν μας την δίνει. Η Φροσούλα τραγουδά, ο Γιώργος πάντα ψέλνει και θυμιάζει. Του λέγω, πε μας ένα τραγουδάκι, «εγώ ξέρω τα ψαλτικά». Ό,τι ακούσει εις την εκκλησία, τα μαθαίνει, αλλά πολύ ζωηρός, σας αέρας φεύγει.

Το Μέγα Σάββατο έδινε η Ένωση 1 οκ. λάδι, 1 αλεύρι. Από το ολίγο που μας άφησαν, έδωσα 2 οκ. λάδι και πήραμε 2 αλεύρι. Τη Δευτέρα έκανα ένα ψωμί και μία κουλούρα του Γιώργη, αφού αγόρασα 1 αυγό 1000 δρ. και του την εχάρισα εις το όνομά του και πέρασε μεγάλη χαρά, διότι είχαμε πολλές ημέρες να δούμε ψωμί. Την εβδομάδα των Βαγιών μας έδωσε ο Ερυθρός Σταυρός ½ οκ. 40 δρ. σιτάρι και 80 δρ. φασόλια, τα έφεραν με καΐκι, τώρα περιμένεται το βαπόρι και πιστεύω να περνούμε καλύτερα. Φέραν εμπορικές φασόλες 8 χιλ. δρ. Ένεκα ο μπλόκος δεν φέρνουν ψάρια. Το Πάσχα πήραμε 300 δρ. κρέας προς 15 χιλ. την οκά, το τυρί 10, τα κάρβουνα 300 δρ. Δηλαδή εδώ ακόμη εξακολουθεί η μαύρη αγορά. Αλλά το ακριβότερο είναι το κερί 40 χιλ. η οκά. Διά 150 δρ. έδωσα 15 χιλ. Τας συντάξεις πήρα μέχρι του Απριλίου, όλα τα καθυστερούντα και την ύψωση της συντάξεως 37 χιλ. 500 δρ. τον μήνα, λεφτά έχω, μη στεναχωρείσθε.

Απέθανε και ο Γεώργιος Καρατζάς. Η Αγγελική Ιωάννου με πρώτον μέσον θα έλθει και θα μάθεις τα νέα του χωριού μας. Αν υπάρχει καφές, πάρτε 50 δρ. κατά παραγγελία της θείας σας και ξεχάσαμε τη γεύση του. Ρύζι, μακαρόνια δεν υπάρχουν. Εδώ βούτυρο έχομε να δούμε ένα καιρό που μας έστειλε ο Μανόλης ένα τενεκεδάκι.

Μεγάλη χαρά περνάει ο Γιώργος με τα κουλούρια και τα περιμένει με αγωνία. Έχετε πολλούς χαιρετισμούς από την θεία σας την Ειρήνη, τον Γεράσιμο, τον θείο σας Αλέξη. Δεν θυμάμαι αν σας έγραψα ότι επάντρεψε τη Μαρία με τον Μανόλη Αγγελινάρα. Ο Γιώργης φιλεί τη Φροσούλα. Φιλώ την Αλεξάνδρα και Φροσούλα και σένα, Γιάννη μας. Πότε θα δώσει ο Θεός να σας ιδώ, κατά κακή μου τύχη να μου λείπει και ο Κώστας. Φαντασθείτε τι καλές ημέρες περνούμε με τη μεγάλη συμφορά που μας έτυχε, ατέλειωτη και αξέχαστη διά βίου.

Η μητέρα σας Ευφροσύνη Χατζίνη.

΄Ελσα Χίου

Το σχολείο των βράχων

Κτίσμα του περασμένου αιώνα, το σχολείο του Όρμου, πετρόχτιστο και αρχοντικό μέσα στη ταπεινότητά του, κρύβεται αναπαλαιωμένο και καλλιμέτωπο, πίσω από ψηλό μαντρότοιχο και μια αιωνόβια χαρουπιά. Τα παράθυρα βλέπουν στο πέλαγος, προς τα εκεί που αναδύονται οι μνήμες. Μέσα θυμάμαι ένα τραπέζι με την υδρόγειο και τους μεγάλους χάρτες στον τοίχο. Όλα έδειχναν, το πού θα μπορούσε να πάει ένας θαλασσινός, ένας ταξιδευτής, ένας πειρατής ή ένας καραβοκύρης. Κάτω στην ακρογιαλιά χτίζονταν τα καΐκια αυτών των ονειρικών ταξιδιών στους ωκεανούς του κόσμου. Οι μαθητές γνώριζαν τα πάντα για τα σκαρωμένα σκάφη, για τα εργαλεία, για τα ναυπηγίσημα ξύλα και χρησιμοποιούσαν λέξεις παράξενες στις κουβέντες τους. Πιστρόφι, φουρνιστή, σκαρμός, ντουρέλο, καβαλάρης, πόστες και άλλα πολλά, καθώς μαθήτευαν παράλληλα στις απλωταριές των ταρσανάδων και τους μόλους του λιμανιού.

Το σχολείο του Όρμου το 1929

Το σχολείο μας, έζησε λύπες και δράματα, χαρές και γιορτές με χορούς και τραγουδάκια, αποχαιρετισμούς και καλωσορίσματα. Ο στερνός αποχαιρετισμός, έγινε αθόρυβα. Μάθαμε απλά ένα Σεπτέμβρη, ότι το σχολείο έκλεισε, όπως όλα τα μονοθέσια της χώρας. ΄Ετσι έμεινε βουβό, θλιβερό και άδειο. Σ΄ ένα σχολείο όμως δεν πεθαίνει η ψυχή. Κι αυτή η ψυχή θρόιζε στη σκέψη του περαστικού. «Κοίταξέ με ψηλά. Διάβασε τι είμαι, ποιος μ΄ έφτιαξε, ποιοι μ΄ αγάπησαν. Αφουγκράσου, και θα μάθεις την ιστορία μου».

Το σχολείο ήθελε να παραμείνει χώρος μάθησης. Να ξανακλείσει μέσα του χαρτογραφίες ανθρώπων και γαλάζια τετράδια με θαλασσογραφίες παιδιών. Να φυλάξει στις αόρατες προθήκες του τις ονειροπολήσεις εκείνων των κουρεμένων κεφαλιών, για ταξίδια με τενεκεδένια καϊκάκια, και για ταξίδια άλλα προς τη ζωή και τη περιπέτεια. Να παραμείνει χώρος γνώσης, μνήμης και διάδοσης της τοπικής του ιστορίας. Γίνεται λοιπόν μουσείο. ΄Ενα ναυτικό μουσείο με πολλές διαδραστικές δυνατότητες, στο χώρο του νησιωτικού μας πολιτισμού και της τοπικής μας ναυπηγικής παράδοσης. ΄Ετσι, θα νεκραναστηθεί κι εκείνο και θα προβληθεί παράλληλα το ιδιαίτερο χρώμα που είχε άλλοτε η ζωή στον μικρό Γιαλό μας.

Τα αντικείμενα, τα εργαλεία, τα χνάρια οι παλιές φωτογραφίες, τα μηχανήματα, τα έγγραφα, σε όποια κατάσταση κι αν βρίσκονται, δεν είναι παλιατζούρες για πέταμα. Είναι τα δικά μας κειμήλια. Κοινοτικά κειμήλια, που ανήκουν σε όλους, όπως σε όλους ανήκει η συλλογική μνήμη και η ιστορία. Τα εκθέματα του μουσείου είναι η προγονική μας κληρονομιά. Τροφοδοτούν την δίψα της έρευνας για την παλιά τεχνογνωσία και τη λαϊκή κουλτούρα της θαλασσινής μας πατρίδας. Το δικό μας μουσείο έχει σχέση με την τοπική συλλογική μας συνείδηση. Με το ήθος της εποχής που πέρασε αφήνοντάς μας αξίες, τους θησαυρούς μιας ιδιαίτερης παράδοσης και τα γεγονότα μιας απίστευτης ιστορίας.

Το σχολείο μας λοιπόν, το μουσείο μας, η κιβωτός μας. Στην ανηφορική γειτονιά του Αϊ- Νικόλα, αραγμένο στον βραχώδη λοφίσκο της προστασίας του. Επειδή έχουμε μεγάλη ανάγκη την ιερή προστασία μιας πνευματικότητας που τιθασεύει τις τρικυμίες των καιρών και τους ισοπεδωτικούς ανέμους της λήθης .

Επειδή κατά τον ποιητή, «Άξιον εστί, τα καράβια τα όρθια με το μαύρο πόδι.. Τα γεμάτα βοριάδες και φουντούκι του όρους. Τα μυρίζοντα μούργα και χαρούπι αρχαίο... Η γραμμή που χαράζεται, μες την ψυχή σου».